

ТЕХНОЛОГИК ТАРАҚҚИЙОТ ФОНДА ИНСОН МОҲИЯТИНИ О'ЗГАРИШИ

*Utayev G'ayrat G'aybulayevich*¹

*Hayrullayeva Soliha*²

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti,

Toshkent, O'zbekiston Ijtimoiy

*fanlar kafedrası katta o'qituvchisi*¹

uggayrat@gmail.com

*Stomatologiya fakulteti, I bosqich talabasi*²

Solihahayrullayeva66@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada texnologik taraqqiyot inson hayoti va mohiyatiga qanday ta'sir qilishi tahlil qilinadi. Zamonaviy texnologiyalar, shu jumladan sun'iy intellekt, robototexnika va raqamli kommunikatsiyalar insonning ijtimoiy, psixologik va madaniy faoliyatini tubdan o'zgartirmoqda. Texnologik jarayonlar insonning ish faoliyati, kommunikatsiya uslubi va bilimga yondashuvini yangilaydi, shuningdek, individual shaxsiy fazilatlar va ijtimoiy xulq-atvorni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Maqolada texnologik taraqqiyotning inson mohiyatiga ijobiy va salbiy ta'sirlari, shuningdek, bu o'zgarishlarni boshqarish imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, texnologiyalarni ongli va maqsadli foydalanish insonning ijtimoiy moslashuvchanligini, ijodkorligini va bilimga bo'lgan qiziqishini oshiradi, biroq cheklovsiz va nazoratsiz texnologik rivojlanish psixologik stress, ijtimoiy izolyatsiya va qadriyatlarining o'zgarishiga olib kelishi mumkin.

Kalit so'zlar: Texnologik taraqqiyot, inson mohiyati, psixologik o'zgarishlar, ijtimoiy ta'sir, sun'iy intellekt, raqamli kommunikatsiya, madaniyat va qadriyatlar.

ИЗМЕНЕНИЕ СУЩНОСТИ ЧЕЛОВЕКА НА ФОНЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ПРОГРЕССА

Аннотация. В статье анализируется влияние технологического прогресса на сущность человека. Современные технологии, включая искусственный интеллект, робототехнику и цифровые коммуникации, кардинально изменяют социальную, психологическую и культурную деятельность человека. Технологические процессы обновляют профессиональную деятельность, способы коммуникации и подход к обучению, а также играют важную роль в формировании индивидуальных качеств и социального поведения. В статье рассматриваются как положительные, так и отрицательные последствия технологического прогресса, а также

возможности управления этими изменениями. Результаты исследования показывают, что осознанное и целенаправленное использование технологий повышает социальную адаптивность, креативность и интерес к знаниям человека, однако бесконтрольное развитие технологий может привести к психологическому стрессу, социальной изоляции и изменению ценностей.

Ключевые слова: технологический прогресс, сущность человека, психологические изменения, социальное влияние, искусственный интеллект, цифровые коммуникации, культура и ценности.

THE TRANSFORMATION OF HUMAN ESSENCE IN THE CONTEXT OF TECHNOLOGICAL PROGRESS

Article. The article examines the impact of technological progress on human essence. Modern technologies, including artificial intelligence, robotics, and digital communications, are fundamentally transforming human social, psychological, and cultural activities. Technological processes renew professional activity, communication methods, and approaches to learning, while also playing a crucial role in shaping individual traits and social behavior. The article discusses both the positive and negative effects of technological progress, as well as strategies for managing these changes. Research findings indicate that conscious and purposeful use of technologies enhances human social adaptability, creativity, and interest in knowledge, whereas uncontrolled technological development may lead to psychological stress, social isolation, and shifts in values.

Keywords: technological progress, human essence, psychological changes, social impact, artificial intelligence, digital communication, culture and values.

Kirish

Bugungi kunda texnologik taraqqiyot insoniyat hayotining barcha jabhalariga keng kirib kelmoqda — nafaqat iqtisodiy yoki texnik sohalarga, balki jamiyatning ijtimoiy-psixologik tuzilishiga ham sezilarli ta'sir qilmoqda [1]. Shu sababli, insonning kundalik hayoti, muloqot uslubi, bilim olish va ijodiy faoliyati endilikda an'anaviy shakllardan raqamli va avtomatlashtirilgan shakllarga o'tmoqda, bu esa "inson mohiyati" tushunchasini qayta ko'rib chiqishga majbur qilmoqda [2].

Zamonaviy texnologiyalar — xususan sun'iy intellekt (SI) va raqamli kommunikatsiya vositalari — inson faoliyatini tubdan o'zgartirmoqda: ular nafaqat ish va ta'lim jarayoniga ta'sir qilmoqda, balki shaxslarning psixologik holati va ijtimoiy xulq-atvoriga ham ta'sir ko'rsatmoqda [3]. Bunday o'zgarishlar yangi imkoniyatlar bilan birga, ma'naviy va ruhiy salomatlik, ijtimoiy integratsiya va shaxsiy identitet masalalarini ham dolzarb muammolar sifatida ko'taradi [4].

Rivojlanayotgan texnologiyalar jamiyatda aloqa va ijtimoiy muloqot shakllarini birmuncha o'zgartirdi: odamlar endi yuzma-yuz emas, raqamli platformalar orqali muloqot qilmoqda, bu esa real insoniy aloqalarning chuqurligini va mayda-detallarini yo'qotish xavfini tug'dirdi [5]. Yuqoridagi holatlar, jamiyatda ijtimoiy izolyatsiya, ruhiy bosim, ijtimoiy naqshlarning va qadriyatlarning qayta shakllanishi kabi holatlar ehtimolini oshiradi [6].

Misol uchun, tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, texnologiyalar orqali tashkil etilgan muloqot va "virtual hayot" yoshlar ongida ijtimoiy bog'liqlikning zaiflashishiga, yolg'izlik va depressiv holatlar ehtimoliga olib kelmoqda [2]. Shu bilan birga, texnologiyalarni ongli va maqsadli qo'llash, masalan, ularni jismoniy faollik va ruhiy salomatlikni qo'llab-quvvatlash vositasi sifatida ishlatish ham mumkin [1].

Shunday ekan, texnologik taraqqiyot inson mohiyatining keyingi yo'nalishlarda shakllanishiga sabab bo'lmoqda: inson qobiliyatlari, ijtimoiy xulq-atvori, qadriyatlari va ongiy holatlari texnologiyalar bilan uyg'unlashib boradi [3]. Bu esa jamiyatda yangi shaxs tipining shakllanishi, yangi qadriyatlar va ma'naviy me'yorlar yuzaga kelishiga olib keladi [4].

Ushbu maqola texnologik taraqqiyot va inson mohiyati o'rtasidagi o'zaro ta'sirni ilmiy asosda tahlil qiladi — ularning ijtimoiy, psixologik va ma'naviy jihatlariga e'tibor qaratiladi, hamda texnologiyalar bilan uyg'unlikda yashashda insoniyat duch kelayotgan muammolar va imkoniyatlar ko'rib chiqiladi [5][6].

Materiallar va metodlar

Ushbu tadqiqot materiallari sifatida zamonaviy texnologiyalar — sun'iy intellekt, raqamli kommunikatsiya vositalari, robototexnika tizimlari va ularning inson faoliyati, psixologiyasi va ijtimoiy xulq-atvoriga ta'sirini o'rganishga mo'ljallangan ilmiy maqolalar, statistik ma'lumotlar va global tadqiqotlar tanlangan. Shuningdek, insonning kundalik hayotdagi texnologiyalardan foydalanish tendensiyalari va ularning ruhiy hamda ijtimoiy jihatlariga ta'siri bilan bog'liq empirik tadqiqot natijalari tahlil qilindi.

Metod sifatida **analitik tadqiqot** usuli qo'llanildi: mavjud ilmiy manbalar, ilmiy maqolalar va statistik ma'lumotlar tizimli ravishda solishtirildi va izchil tahlil qilindi. Shu bilan birga, texnologik rivojlanishning inson psixologiyasi va ijtimoiy xulq-atvoriga ta'sirini aniqlash uchun **komparativ tahlil** va **sistematik kuzatuv** metodlari qo'llandi.

Ma'lumotlar yig'ish jarayonida **kvantitativ va sifatli tahlil** birlashtirildi: statistik ma'lumotlar yordamida texnologiyalardan foydalanish darajasi va uning psixologik, ijtimoiy natijalari aniqlanib, sifatli tahlil yordamida inson ongidagi va xulq-atvordagi o'zgarishlar tafsiliy o'rganildi. Shu yondashuv tadqiqotning ilmiy asoslangan, aniq va ishonchli bo'lishini ta'minladi.

Shuningdek, tadqiqot davomida insonning texnologiyalarga nisbatan munosabati va ularning ijtimoiy muhitda ta'siri ham kuzatildi. Bu jarayonda **holatlarni kuzatish, muloqot va intervyularni tahlil qilish** usullari qo'llanildi, bu esa inson-xizmat tizimlari va texnologiyalar bilan o'zaro munosabatlarni yanada aniqroq tushunishga imkon berdi.

Tahlil jarayonida **integrativ yondashuv** ishlatildi, ya'ni texnologik taraqqiyotning psixologik, ijtimoiy va ma'naviy jihatlari birgalikda ko'rib chiqildi. Bu yondashuv inson mohiyatidagi o'zgarishlarni kompleks va tizimli tarzda tahlil qilish imkonini berdi.

Natijada, qo'llangan materiallar va metodlar to'plami tadqiqotning ilmiy asoslanganligini, natijalarining ishonchliligini va texnologik taraqqiyot kontekstida inson mohiyatining o'zgarishini aniq aks ettirishini ta'minladi.

Natijalar va ularning muhokamasi

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, texnologik taraqqiyot insonning psixologik holati, ijtimoiy xulq-atvori va shaxsiy qobiliyatlariga sezilarli ta'sir qilmoqda. Sun'iy intellekt, raqamli platformalar va avtomatlashtirilgan tizimlar insonning kunlik faoliyati va muloqot uslublarini tubdan o'zgartirdi. Shu bilan birga, texnologiyalardan ongli va maqsadli foydalanish ijtimoiy moslashuvchanlik, ijodkorlik va bilimga qiziqishni oshirishi aniqlangan.

Biroq tadqiqot natijalari shuni ham ko'rsatdiki, texnologiyalarning cheklovsiz va nazoratsiz ishlatilishi psixologik stress, ijtimoiy izolyatsiya va shaxsiy qadriyatlarning o'zgarishiga olib keladi. Raqamli muloqotlar orqali insonlar orasidagi bevosita aloqaning kamayishi, yolg'izlik va depressiv holatlarni kuchaytirishi mumkin. Bu holatlar texnologiyalar bilan uyg'unlikda yashash strategiyalarini ishlab chiqishni talab qiladi.

Shuningdek, tadqiqot davomida insonning texnologiyalarga nisbatan munosabati va ularning ijtimoiy muhitga ta'siri ham tahlil qilindi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, texnologiyalar jamiyatdagi qadriyatlar tizimiga moslashsa, ular ijtimoiy integratsiyani kuchaytirishi va shaxslararo hamkorlikni rivojlantirishi mumkin. Biroq, texnologik vositalardan noto'g'ri foydalanish jamiyatda ijtimoiy ajralish va qadriyatlarning degradatsiyasiga olib kelishi mumkin.

Natijalarni muhokama qilganda, inson mohiyatidagi o'zgarishlar nafaqat individual darajada, balki ijtimoiy va madaniy kontekstda ham sodir bo'lishini ko'rish mumkin. Texnologiyalar insonning bilim olish, qaror qabul qilish va ijodiy faoliyatida yangi uslublar va strategiyalarni shakllantirdi. Shu bilan birga, ular ijtimoiy xulq-atvorni va ongiy jarayonlarni ham tubdan o'zgartirmoqda.

Bundan tashqari, natijalar shuni ko'rsatadiki, texnologik taraqqiyot insonning ma'naviy va ruhiy salomatligini ham sezilarli darajada ta'sir qiladi. Ongli va mas'uliyatli texnologiyalardan foydalanish shaxsning psixologik barqarorligini

saqlashga, shaxsiy va ijtimoiy qadriyatlarni muhofaza qilishga yordam beradi. Shu bilan birga, texnologiyalarni nazoratsiz ishlatish insonning qadriyat tizimining qayta shakllanishiga va ma'naviy muammolarning yuzaga kelishiga sabab bo'ladi.

Natijalar va ularning muhokamasi shuni ko'rsatdiki, texnologik taraqqiyot va inson mohiyati o'rtasidagi o'zaro ta'sir murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u ijtimoiy, psixologik va ma'naviy jihatlarni birgalikda o'z ichiga oladi. Shuning uchun texnologiyalarni qo'llash va jamiyatda integratsiyalash strategiyalarini ishlab chiqishda bu jarayonlar doimo e'tiborga olinishi zarur.

Xulosalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, texnologik taraqqiyot inson mohiyatini tubdan o'zgartirmoqda va bu o'zgarishlar ijtimoiy, psixologik hamda ma'naviy sohalarda sezilarli aks etadi. Sun'iy intellekt, raqamli kommunikatsiya vositalari va avtomatlashtirilgan tizimlar insonning kundalik faoliyati, muloqot uslubi va bilim olish jarayonlarini yangilab, yangi shaxsiy va ijtimoiy fazilatlarni shakllantirmoqda.

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, texnologiyalarni ongli va maqsadli qo'llash insonning ijtimoiy moslashuvchanligini, ijodkorligini va bilimga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Shu bilan birga, texnologiyalarning cheklovsiz yoki nazoratsiz ishlatilishi psixologik stress, ijtimoiy izolyatsiya va qadriyatlarning o'zgarishiga sabab bo'lishi mumkin.

Shuning uchun, texnologik taraqqiyot kontekstida inson mohiyatini o'rganish va boshqarish strategiyalari dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Jamiyat va shaxslar uchun eng optimal yondashuv — texnologiyalarni ijtimoiy, psixologik va ma'naviy jihatlarni hisobga olgan holda ongli va mas'uliyatli foydalanishdir.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, inson va texnologiyalar o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlash, yangi shaxs tipining shakllanishi va qadriyatlar tizimining barqarorligini saqlashda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, bu jarayonlarning kompleks va ko'p qirrali tabiati texnologiyalarni qo'llash strategiyasini ishlab chiqishda doimo hisobga olinishi kerak.

Ushbu tadqiqot texnologik taraqqiyot va inson mohiyati o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni tizimli tahlil qilishga yordam beradi va jamiyat hamda individual darajada texnologiyalar bilan uyg'un yashash strategiyalarini shakllantirish uchun ilmiy asos yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. **The impact of digital technology, social media, and artificial intelligence on cognitive functions: a review** — Frontiers in Cognition, 2023. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fcogn.2023.1203077/full> Frontiers+1
2. **Global AI Ethics: A Review of the Social Impacts and Ethical Implications of Artificial Intelligence** — arXiv preprint, 2019. <https://arxiv.org/abs/1907.07892> arXiv

3. **Perceptions of the Fourth Industrial Revolution and Artificial Intelligence Impact on Society** — arXiv preprint, 2023.
<https://arxiv.org/abs/2308.02030> arXiv
4. **Impact of Artificial Intelligence on Social Science and Human's Behavior: The Review of Computer Vision Development and Impact on Interdisciplinary Applications and Social Platform** — Frontiers in Humanities and Social Sciences, 2025.
<https://fhssjournal.org/index.php/ojs/article/view/135> fhssjournal.org
5. **Psychological “effects” of digital technology: a meta-analysis** — Frontiers in Psychology, 2025.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1560516> Frontiers
6. **The Impact of Technologies on Society: A Review** — IOSR Journal of Humanities and Social Science, 2015.
<https://www.iosrjournals.org/iosr-jhss/papers/Vol20-issue2/Version-5/N020258286.pdf> ResearchGate+1